

ТРИЗЕНБІК - REVUE HEBDOMADAIRE - TRIDENT
UKRAINIENNE

ORGANE DE LA LUTTE POUR L'INDÉPENDANCE DE L'UKRAINE
FONDÉ LE 15 OCTOBRE 1925 PAR SIMON PETLURA

Число 21 (671) Рік вид. XV. 4 червня 1939 р. Ціна 2 фр. Prix 2 fr.

Париж, неділя, 4 червня 1939 року.

25-го травня, саме на роковини смерті святої пам'яті Симона Петлюри, минуло десять літ, як одкрито було Українську Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі. Створена на пошану світлої пам'яті нашого вождя, Бібліотека має полегшити студії з обсягу українознавства головним чином нашій молоді, що вчиться у французькій столиці, та дати змогу тим чужинцям, які бажали б зазнайомитися з нашим краєм і народом, його минулим і сучасним, знайти потрібні для того матеріали.

За цей час багато з наміченого з початку вже зроблено, та ще більше зостається зробити. Бібліотека вже має своє обличчя, займає своє, їй властиве місце серед інших книгозбірень Парижа, посідаючи чимало цінного й рідкого і в книжках, і в інших своїх колекціях. На жаль, не всяка нова українська книжка надходить до Бібліотеки і не кожену новину про Україну, видану чужою мовою, зараз може вона придбати: не всі бо наші видавці й автори надсилають до Бібліотеки свої твори й видання, а на купівлю чужомовних видань не завжди є гроші. Та проте придбала вже Бібліотека собі сталий контингент прихильників, які по спромож-

ності своїй дбають про збагачення її духовними скарбами, збираючи для неї друковане слово то-що. Цінну підтримку має вона й з боку наших старіших культурних та наукових установ.

Бібліотека має дуже обмежені засоби, але треба підкреслити, що існує вона і працює на кошти, які збирає українське громадянство, головним чином на еміграції, а почасти й на рідних землях. І те, що живе вона власними силами, свідчить саме, що земляки наші розуміють вагу і потребу її існування.

Без зайвого галасу, без голосної реклами робить Бібліотека своє культурне діло от уже десять год. І невеликий неначе протяг часу, та в умовах нелегкого емігрантського життя, в існуванні еміграційної установи, створеної руками еміграції і опертої лише на власні кошти, — це значний період.

І на десятиліття цього нерукотворного пам'ятника Петлюри в Парижі, цього культурного українського огнища в чужій світовій столиці, хочемо ми тими рядками нагадати нашому громадянству, завдяки жертвеності якого живе і працює Бібліотека, про необхідність і надалі підтримати її і забезпечити її існування.

РОКОВИНИ СМЕРТИ СВЯТОЇ ПАМ'ЯТИ С. ПЕТЛЮРИ В П А Р И Ж І

Встановленою традицією 13-ті роковини смерті Симона Петлюри, що припали сього року на четвер, одсвятковано було в Парижі того-ж самого дня.

Вже з самого ранку, з доручення вдови й дочки Покійного, могилу на кладовищі Монпарнас прикрашено було розкішним хрестом із живих білих квітів. В ногах поклали ближчі співробітники Небіжчика гилку так-само живих квітів, але в жовто-блакитних кольорах.

О пів-до-одинадцятьої вранці розпочалася в Українській Православній Церкві служба Божа за спокій души убієнного Симона і всіх, хто життя своє поклав за Україну. Правив настоятель Української Православної Парафії у Франції о. прот. І. Бриндзан, який присвятив світлій пам'яті вождя нації і тих, хто за отчизну життя своє віддали, коротке, але сильне слово. З вели-

ким піднесенням співав хор під орудою п. Миколайчука. В церкві зібралися паризькі земляки наші, що могли бути того дня вільні од праці.

* * *

О пів-до-першої на могилі на кладовищі Монпарнас одправлено було урочисту панахиду, на яку могло вже звертатися більше народу.

На могильну плиту перед панахидою покладено було великий вінок живих квітів з національними стрічками од Головного Отамана, уряду і армії УНР. Од пласту на чужині пластуни Закарпатського куріння ім. С. Петлюри в Парижі поклали китицю квітів з жовто-блакитними пластовими стрічками. Ще було покладено квіти з жовто-блакитними пластовими стрічками на прохання з Праги. Було прикрашено могилу і квітами од окремих осіб.

* * *

В суботу 27 травня Генеральна Рада Союзу Українських Еміграційних Організацій у Франції і Товариство б. Вояків Армії УНР у Франції влаштували у власному помешканні урочисті жалібні збори, присвячені вшануванню святої пам'яті Симона Петлюри.

Перед портретом С. Петлюри оздобленим живими квітами — блакитними волошками й жовтими ромашками — стали прапори — стяг 3-ої Дивізії і значок її командира, прапор Генеральної Ради й Військового Т-ва. На другій стороні — великий старовинний щит з тризубом, оздоблений меншими прапорами.

Сходини відкрив промовою ген. О. Удовиченко, голова Військового Т-ва. В своїй промові одзначив Голова Т-ва ролю Симона Петлюри, як творця Української Армії, як її Вождя, як провідника визвольних змагань української нації. По промові голови Т-ва присутні вшановують пам'ять Покійного вставанням і співають «Вічну пам'ять».

Далі промовляв голова Генеральної Ради п. М. Шумицький, який висвітлив ролю С. Петлюри, як патріота і Вождя української нації в самі тяжкі часи її життя. Присутні після цих промов заспівали «Ще не вмерла Україна».

Останнім промовцем був сотник В. Солонар, голова і керівник паризької філії Т-ва. В своїй промові одмітив значіння і ролю для українського вояка постаті Симона Петлюри, його великий авторитет в минулому і його заповіт для українського вояка в майбутньому.

Потому п. Ковальський зачитав легенду новочасну — «Видіння дзвонаря Софійського собору», автором якої є письменник Тягнигоре, а на кінець п. Миколайчук з надзвичайним почуттям

заспівав новий твір нашого знаного композитора п. Ю. Пономаренка на слова п. М. Ковальського, присвячений Симонові Петлюрі. Нова композиція нашого композитора справила таке сильне враження, що на домагання зібраних, яким помешкання було затісне, п. Миколайчук мусів її повторити.

Після зборів, що пройшли з великим піднесенням, присутні збрали по підписному листу лепту на Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі.

* * *

В неділю, 28 травня, саме на Зелені Свята, по службі Божій, після вечірні, одправлено було в Українській Православній Церкві літію П.-о. проголосив вічну пам'ять убієнному Симонові, та і сім, що життя своє за Україну віддали, «кожному по імені його». Жалібний салют оддали наявні в церкві прапори. Церква була повна людей, між якими і приїзжі з провінції делегати на черговий український емігрантський з'їзд, які після служби Божої вдалися на кладовище Монпарнас і поклали од української еміграції у Франції вінок живих квітів.

Перед літією о. настоятель, промовивши відповідне слово, закликав присутніх до пожертви на пам'ятник в Парижі С. Петлюрі — Бібліотеку Його імені і обійшов церкву, збираючи датки.

ШЕВЧЕНКО В ЦИФРАХ

(Закінчення)

Окремі видання поодиноких поетичних творів

Після «Кобзарів» найбільше видань мала поема «Катерина»: 33, з накладом майже $\frac{1}{2}$ мільйона (462.760 пр.). Це найулюбленіший Шевченків твір на Наддніпрянщині; на Наддністрянщині не мала ця поема, по-за передруками по часописах, читанках та календарях, ні одного окремого видання!

Рівно третина всіх видань поеми появилася в Києві — 11 із накладом 115.000 пр.; найбільший тираж був у Харькові — 141.160 пр. на 7 видань; по 5 видань було в Одесі (106.200 пр.) та у Петербурзі (53.100).

Зараз за «Катериною» йде «Наймичка»: 22 видання, 332.600 пр. Це те-ж найулюбленіша річ на Наддніпрянщині; на Наддністрянщині

було тільки 2 окремі видання поеми (з накладом 3.100 пр.) та закордонно одно (5.000 пр.); решта 19 видань появилися саме на Наддніпрянщині, з того найбільше в Харькові: 5 видань у 116.000 пр.

Третє місце що-до кількості видань має поема «Гайдамаки» з своїми 19 вид. (наклад 137.100 пр.). Переважна більшість цих видань (13, із накладом 82.100 пр.) появилася на Наддніпрянщині, з того 5 у Києві з накладом біля 40.000 пр. На Наддністрянщині було 3 видання (коло 5.000 накладу), стільки-ж закордонно (із двічі більшим накладом).

Далі йде «Сон»: 17 видань, 254.840 пр. З того по два на Наддністрянщині (5.500 пр.) та закордонно (3.000 пр.); решта на Наддніпрянщині, з чого більшість (10) у Харькові з накладом 213.340. На Україні ця поема могла появилися окремо тільки по революції; перед тим було лише два видання у Львові (1865 і 1914 р. р.). Найбільший наклад мали харьківські видання 1934 р. (55.000 пр.) та 1937 (50.000 пр.).

«Назар Стодоля» витримав 14 окремих видань із накладом 97.100 пр., не рахуючи 28 публікацій по Кобзарях та інших збірниках творів. З винятком двох львівських (наклад 6.000 пр.) — усі наддніпрянські. Найбільше було в Києві — 4 (наклад 25.000 пр.) та Харькові — 3 (наклад 47.000 пр.). Цікаво, що львівські видання вже повесні, перед війною Наддністрянщина не мала ні одного власного видання Шевченкової драми!

«Єретик» («Іван Гус») мав 10 видань із накладом 66.000 пр. З винятком трьох закордонних (Відень, Прага) та одного наддністрянського — наддніпрянські. В Галичині «Єретик» появился тільки в 1938 р. у євангелицькому виданні. Ніяке інше видавництво не відважувалося видавати тут цю поему з огляду на її антипапське вістря.

«Кавказ» числить 9 видань із 188.340 пр. накладу; із винятком одного закордонного самі наддніпрянські, майже всі (крім одного) пореволюційні. Найбільше (5) вийшло у Харькові, де були й найбільші наклади: 75.000 пр. у 1932 р. і 55.000 пр. у 1934 р. Разом у Харькові вийшло 163.340 пр.

«Гололя» видержала 8 видань (41.100 пр.), з винятком одного закордонного (5.000 пр.), самі наддніпрянські. «Княжна» і «Невольник» мали по 7 видань: перша 46.280 пр. (тільки на Наддніпрянщині); другий біля 34.100 пр.; з того два наддністрянські (коло 3.000 пр.), одно закордонне (5.000 пр.). «Гамалія» й «Царі» вийшли в 5 вид.: перший із накладом 18.600, одно вид. закордонно, решта на Наддніпрянщині; другі з накладом 75.000 пр. тільки на Наддніпрянщині, очевидно вже по революції.

Крім того, окремо виходили ще отсі твори: 4 рази — Заповіт, Марина, Причинна; 3 рази — Відьма, Марія, Москалева криниця, Перебендя, Тарасова ніч, Утоплена; 2 рази — Великий льох, Варнак, Псалми, Світе тихий, Сова, Сотник, Титарівна; по 1 виданню мали: А. Козачковському, Неофіти, Петрусь, Плач Ярославни, Посланіє, Розрита могила, Русалка, Саул, Чернець, Черниця Маряна, Юродивий. Всі ці видання, за дуже малими винятками, виходили на Наддніпрянщині. Наклади їх були незначні, переважно по 5.000 пр., тільки «Заповіт» мав одно видання у 50.000 пр.

По-за Наддніпрянщиною вийшли тільки: у Львові «Перебендя» (600 пр.); закордонно: «Марія», «Відьма», «Неофіти» і «Сотник». Цікаво, що «Неофіти» не були друковані ні разу окремою книжкою на українських землях. Разом окремих поетичних творів Шевченка вийшло 214 видань у кількості 2.212.820 пр., а загалом усіх збірок поезій вийшло 424 видання в кількості понад $4\frac{1}{2}$ міль. пр. (4.697.450).

Окреме зібране видання російських творів Шевченка без щоденника й листів, появилoся тільки в 1888 р. відбиткою з «Київської Старини» (500 пр.). Крім того ще окремо повиходили «Музыкантъ» 1882 р. і «Тризна» (СПБ. 1844; двічі Львів 1902), мабуть у такій самій кількості, разом 2.000 пр. Всі ці твори повиходили тако-ж в українських перекладах. Збірних видань повістей в українській шаті було 12 з накладом 49.630 пр. Крім того друковано їх укупі з иншими творами у виданнях НТШ 90 р. р., Д. Дорошенка, Оренштайна й СіМ, що їх тут не враховуємо.

Видань поодиноких повістей в українських перекладах було дуже мало: 1. Княгиня — одно видання: Львів 1889 р. (500 пр.); 2. Музика — два видання; Ляйпціг 1921 (2000 пр.) та Харькiв 1930 (20.000 пр.); 3. Наймичка — одно видання, Львів 1895 (500 пр.); 4. Художник — три видання: Львів 1894 (1.100 пр.), Ляйпціг 1921 (2.000 пр.), і Харькiв 1928 (7.000). Разом 7 видань у кількості яких 33.100 пр.

Шевченкові російські поеми, друковані в українському перекладі д-р В. Шурата ще перед війною у фельетонах «Діла», виходять аж тепер окремою відбиткою в кількості 500 пр.

Разом 20 видань українських перекладів російської спадщини Шевченка в кількості 83.230 пр.

Щоденник, вийнятки з якого появилися вперше в оригіналі в «Основі» 1861-62 р. р., видержав 7 окремих видань: 5 в оригіналі (в 1925, 1927, 1931, 1934 і 1936 р. р.) і два в українському перекладі (1924 і 1936 р. р.), разом у кількості 63.710 пр., не рахуючи 6 видань у збірних творах: в оригіналі у виданні В. Яковенка 1911 р. та в українських перекладах у «Кобзарі» НТШ 1895 р., у виданнях Ю. Романчука 1907 і 1912 р. р., у виданнях Я. Оренштайна 1919 і 1920 р. р. та у виданні СіМ 1925 р.

Листи вийшли двома окремими виданнями: в оригіналі у Києві 1929 р. та в українському перекладі у Львові 1935 р. — разом у кількості 10.210 пр., не рахуючи тих, що появилися у збірних виданнях творів (т. II вид. В. Яковенка 1911 р., т. I повного видання Я. Оренштайна 1919 р.).

По одному виданню мали: Буквар 1861 р. (10.000 пр.), передрукований у 1935 р. в збірному виданні Укр. Наукового Інституту, та «Живописная Украина» 1844 р. (500 пр.).

Разом творів, вичслених у цій рубриці, вийшло 36 видань у кількості 170.150 пр. Коли до цієї цифри додати ще 5 збірок афоризмів, вийнятих із Шевченкових творів, що вийшли в кількості 7.800 пр., та 11 томів різного змісту в кількості 48.040 пр., то разом матимемо 52 видання у кількості 225.990 пр.

Як бачимо, видання української поезії Шевченка перевищують у великій мірі видання инших його творів: що-до числа видань майже у 8 разів, а що-до тиражу в 20 разів.

Чи в місяці травні зібрали ви пожертви на пам'ятник
Симонові Петлорі — Бібліотеку Його імені в Парижі?

Ч.	Назва	Кількість	Примірників
<i>I. Збірні видання поезій</i>			
1	Кобзар	112	1.600.450
2	Всезбірки поезій	21	307.130
3	Кобзарика	35	261.000
4	Дрібні збірки	37	299.850
5	Поеми	5	16.200
Разом		210	2.484.630
<i>II. Видання окремих поетичних творів</i>			
1	Відьма	3	15.100
2	Великий льох	2	10.000
3	Варнак	2	10.100
4	Гайдамаки	19	137.100
5	Гамалія	5	18.600
6	Єретик	10	66.600
7	Заповіт	4	95.000
8	Іван Підкова	3	28.000
9	Кавказ	9	188.340
10	Катерина	33	462.760
11	Княжна	7	46.280
12	Козачковському	1	5.000
13	Марина	4	40.100
14	Марія	3	27.680
15	Москалева криниця	3	28.100
16	Назар Стодоля	14	97.100
17	Наймичка	22	332.600
18	Невольник	7	34.100
19	Неофіти	1	5.000
20	Перебендя	3	8.600
21	Петрусь	1	5.100
22	Плач Ярославни	1	500
23	Посланіє	1	5.000
24	Причинна	4	25.100
25	Псалми	2	8.000
26	Розрита могила	1	5.000
27	Русалка	1	5.100
28	Саул	1	5.000
29	Світе тихий	2	35.000
30	Сова	2	10.100
31	Сон	17	254.840
32	Сотник	2	10.100
33	Тарасова ніч	3	11.100
34	Титарівна	2	10.100
35	Тополя	8	41.100
36	Утоплена	3	25.260
37	Царі	5	75.000
38	Чернець	1	5.000
39	Черниця Маряна	1	5.100
40	Юродивий	1	15.160
Разом		214	2.212.820
Всіх видань поезій ...		424	4.697.450

III. Видання інших творів

1	Рос. повісті, оповідання й поезії	5	2.500
2	Те саме в укр. перекладах	20	83.230
3	Щоденник	7	63.710
4	Листи	2	10.210
5	Ріжне («Буквар» та інше)	18	66.340
Разом		52	225.990
Всіх видань		476	4.923.440

В. Дорошенко

З - Н А Д В Л Т А В И

(Листи з Праги)

V.

На цей раз хочу в своєму листі спинитися не на чеських справах, а на відносинах і перспективах, перед якими опинилася в зв'язку з новою ситуацією на чеських землях українська еміграція. Думаю, що це питання належить до тих, які мали б право претендувати на зацікавлення ним з боку ширшого українського загалу.

В минулому українській еміграційній осередок на чеських землях був одним із жвавіших центрів українського культурного і політичного життя на еміграції. Цей стан належить вже до історії. Ліквідація емігрантської акції, загальна несприятлива атмосфера для кожної української праці, яка наростала тут все більше в міру того, як робилися інтимнішими відносини між Україною ЧСР з совітами, давно вже перекреслила давніші досить широкі можливості. Спеціально занепало і дегенерувало політичне життя українського емігрантського осередку. Склалися на це не лише зовнішні причини, але відіграли, очевидно, свою роль і моменти внутрішнього емігрантського порядку. Що до емігрантської культурної і наукової роботи, то вона до останнього часу, правда в зменшених розмірах, все таки провадилася і продовжувалася. Провадилася і продовжувалася, не зважаючи на найбільше несприятливі умови і обставини. Думаю, що в українському культурному добробуті культурна і наукова чинність української еміграції в чеських землях ще й тепер захоче своє значіння.

Через щось встановився modus не подавати в пресі звісток про ті матеріальні умови, в яких провадили тутешні українські наукові і культурні установи свою працю в останні роки. Вони були жахливі. Та матеріальна допомога, яку діставали від чеського уряду українські наукові установи — поруч з ними були й інші, яким всяка матеріальна допомога вже давно була припинена — була таких розмірів, що не забезпечувала працівникам їх найнижчого existenz-minimum'a, не кажучи вже про можливість скільки-небудь нормального задоволення потреб тих установ, в яких провадилася праця. Коли при цих умовах наукова і культурна праця тут не спинилася цілком, то це є в першу чергу наслідок відданості й жертвенності тих людей, які ні при яких умовах не вважали можливим залишити

працю, що до неї вони стали. Виснажені, превтомлені люди провадили наукову і культурну працю, робили відчити, писали розвідки, переводили досліди, змагалися втримати і захвати традиції української наукової і культурної праці на чеському ґрунті.

Події останнього року, зокрема створення протекторату, на стані української культурної і наукової праці відбилася катастрофічно. Створився стан провізії, який не може, розуміється, сприяти успішності праці. Створилися перебої в фінансуванні тих установ, які до цього часу одержували санк-такі урядові субсидії. В чеських колах виник проєкт повної ліквідації всякої допомоги на українські культурні і наукові цілі і повної ліквідації тих установ, які її діставали. Серед цих установ є український університет і українська реальна гімназія. Виданий німецькими чинниками розпорядок про заборону одержання видань і преси з ССР, до цього часу інтерпретується в той спосіб, що цих видань не мають можливості діставати тако-ж наукові працівники для своїх студій в тутешніх бібліотеках. Це означає, що студії цілого ряду людей, які використовували для них совітські матеріали, перервані. В зв'язку з загальною заборону всяких зборів, не відбуваються збори українських наукових товариств.

Очевидно, що цей непевний провізоричний стан дає свої наслідки. Наведу кілька маркантішних прикладів стану вже не установ, а теперішнього положення, в якому опинилися деякі з працівників цих установ. Український професор, ім'я якого знають фахівці не лише на українських землях, рятує себе підчас переднівку тим, що дістає обіди в німецькій рухомій кухні, яка обслуговувала якийсь час після обсадження Праги празьку бідноту. Один із кращих знавців Шевченка на празькому ґрунті робить заходи, щоб дістатися до робітничого табору до Німеччини на фізичну працю і побоюється лише, чи візьмуть його туди і чи зможе він там працювати, бо має він по-над п'ятдесят років. Член професорського складу одної з ліквідованих тут українських високих шкіл, повернувшись з Карпатської України до Праги, зміг улаштуватися лише в той спосіб, що для себе знайшов притулок в нічліжці, яку удержує «Армія Порятунку», а свою дружину примістити в нічліжці для жінок якоїсь іншої добродійної установи. Факти, які я навожу для теперішніх відносин в колах українських культурних і наукових працівників, не є чимсь винятковим. Думаю, що до них не треба додавати жадних коментарів.

Такий теперішній стан, а перспективи на майбутнє заповідаються дуже неясно. Неясність ця зв'язана перше за все з загальною неясністю тутешнього становища. Справа взаємного відношення німецьких чинників і органів автономної влади в межах протекторату ще дуже далека від свогоо вяснення. З тих натяків, які в останніх днях з'явилися на сторінках німецької і чеської преси, можна зробити висновок, що в справі унормовання чесько-німецьких відносин існують певні тертя; полагодження їх очевидно буде потрібувати часу, а це означає, що значно більше треба часу для того, щоб надійшла пора для вирішення такої другорядної для тутешнього терену справи, як справа української культурної і наукової праці. Як що міродайними установами для вирішення дальшої долі і дальших перспектив української культурно-національної праці залишатся, як і до цього часу, чеські урядові установи, виникає питання, як вони поставляться до цієї справи при теперішніх нових умовах. Моменти зовнішньо-політичного характеру для чехів при новій ситуації відпали, а відношення чеських громадянських кол до української справи, яке ніколи не вивчалася спеціальною прихильністю, після подій на Карпатській Україні, різко змінилось на гірше. Друга евентуальність, що може виникнути при вирішенні питання про дальшу долю української культурно-наукової праці на чеському терені, це — приділення її до компетенції німецьких урядових чинників. Логічна можливість такої евентуальності випливає з того, що за часів існування ЧСР ця справа аж до часів зближення з совітами перебувала як що не в безпосередньому завідуванні, то під дуже великим впливом міністерства закордонних справ, а із створенням протекторату справи закордонної політики перейшли до компетенції німецьких

Послухаймо далі його констатування:

«Узагальнене сприймання сучасного найбільш удосконаленого матеріального устаткування є лише облудливою ознакою прогресу: напів-дикун користується радіо, автом, авіоном так само, як ви, або я, і навіть певне з більшим завзяттям, але чи гадаєте ви, що його культурність од того міняється? Техника має своє царство, але воно не від духа, і техніка з свого не виходить...

Техничний фактор — слухняний, але в той момент, коли ми констатуємо найблискупіший механічний тріумф, цивілізація посовується назад, прибіраючи економічні стосунки й політичні звичаї, які без перебільшення можна назвати дикунськими» (там-же).

І далі:

«Попередня гегемонія Європи є зараз під знаком заперечення: ми вже не єсмо, як то було колись, необхідним центром павутиння. Світова індустрія, яка ще недавно була майже цілком сконцентрованою в кількох країнах Європи Західньої, зараз має тенденцію розділитися по-між різними континентами. Економічна рівновага XIX століття, основана на додаткових обмінах індустріальної Європи і світу по-заєвропейського — постачателя сировини — ця рівновага вже устаріла. Із того пристосовання до обставин, що зараз відбувається, народиться нова рівновага, од чого старий континент, як і решта цілої земної кулі, буде зовсім переформовані на ново. Але подібні ревізії, що прикладаються до континентів, як відомо не проходять безболісно. Можна з певністю сказати про справжню кризу Європи» (там - же).

Оцей розвиток техніки, що сказаним темпом жене людину до того, що професор Зігфрід називає «облудливою ознакою прогресу», — цей розвиток викликає у де-яких західноєвропейців почуття справжнього жаху, не говорючи вже про песимістичні висновки. Так Фернан Піньятель у статті «Крик-пробі! — до Європи» пише:

«Світ неunikнено йде до катастрофи і біла раса підготовлюється до самогубства під грукіт машинових молотів, заколисана вогневими промовама, якими обмінюються з по-за кордонів, вже то там, то инде столочена політичним упадком, до якого втягнуто її протягом трьох

державних чинників. Чи можливість такої евентуальности фактично існує, сказати дуже важко. Жадного матеріалу для висвітлення цієї справи опріч ріжного роду суперечних чуток, що ходять в емігрантських колах, нема. А тим часом триває стан провізорії і українська культурна і наукова праця на тутешньому терені перебуває в стані анабіозу.

Подаю всі ці факти і дані про стан української культурно-наукової праці на чеських землях, бо вважаю, що вони мусять бути зареєстровані. Не один раз на сторінках української преси доводиться стрічати міркування про малу продуктивність і низьку якість нашої культурно-наукової творчости. Стан, в якому перебувають культурно-наукові установи і їх працівники на чеському терені, який відігравав не останню ролю в українському культурному доріжку, дають певний матеріал для вияснення, чому наша наукова і культурна праця носить той характер і зміст, який вона має. Оцінюючи наслідки української культурно-наукової творчости, ніколи не можна абстрагуватися від тих обставин і умов, в яких вона пере-водиться.

Переживаємо момент, коли питання національної культури одходять на задній план; це є природним і зрозумілим в сучасних обставинах невійни й немиру, коли невідомі перспективи майбутнього хвилюють і напружують нерви цілої Європи. Отже ті факти і дані, які я подаю, не можуть викликати жадного більшого ефекту серед українського загалу. І я не буду робити висновків та долучати до своєї статті заклики про необхідність допомоги тим установам, які ставлять своїм завданням плекання національної культури і науки. Моя мета і моя ціль — лише реєстрація фактів і даних про стан культурно-наукової праці в останніх роках на чеському терені. Бо за цими фактами і даними криється непомітна героїчна і віддана праця цілого ряду людей, про яку не можна не згадати, біля якої не можна пройти мовчки.

В. Кондачук

Українська Бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі

й читальня при ній (41, rue de La Tour d'Auvergne, P a r i s 9)

відкрита в середу й четвер — 6-9 г., суботу — 4-8 і в неділю — 2-6

При Бібліотеці Музей С. Петлюри

В читальні 90 органів преси — журналів, газет, бюлетенів з ріжних країн, де живуть українці.

Книжки видаються додому. За читання 5 фр. у місяць (за одну книгу) і 25 фр. безпеки.

Коштом читача висилаються книги тако-ж і на провінцію.

LA REVUE DE PROMÉTHEE

Ціна передплати на журнал:

	на рік	на пів року
У Франції та колоніях	42 фр.	22 фр.
В європейських країнах (крім Італії та Англії)	55 фр.	30 фр.
В інших країнах	65 фр.	35 фр.

Редакція прохає надсилати передплату безпосереднє на сталу адресу журналу:

LA REVUE DE PROMETHEE
Secrétaire-gérant : M. Georges WERNER
23, av. du Vaugirard-Nouveau.
Paris XV.

століть» («Fernand P i g n a t e l. «Le Cri d'alarme à l'Europe». «Ambassades et Consulats» лютий 1939. Paris).

Усі ці попередження учених, літераторів, публіцистів й журналістів, доходючи до широких кол супільства, розуміється, викликають різні відгуки, і сьогодні найбільше говорять про врятування сучасної цивілізації і пропонують різноманітні рецепти, в залежності від того, до якої групи супільства, чи до якої організації в ньому належить автор. На тих рецептах позначається і виховання духовне автора. Їх, розуміється, не будемо наводити, бо для цього потрібно дуже багато місця, тай не це нас обходить. Наведемо лише уривок з маніфесту Товариства Письменників Франції, що взяло слово з приводу цього:

Це Товариство вимагає:

«щоби без жадної задньої політичної думки було інтенсифіковано у всіх школах Франції навчання про моральну цінність людини, яка має за підстави працю, дисципліну, повагу людської особистості, культ батьківщини й свободи, підлеглість законам своєї країни..» («Le Temps» з 26. 10. 1938 р.).

Цікаво, що хоч і звернуло увагу це Товариство на перевиховання сучасного француза і вказало ті засади, на яких це виховання повинно базуватися, але зосталося воно вірним сучасній зовнішній Франції, а саме — так зв. лячності, себто, не релігійному вихованню, яке без сумніву є найпотрібнішим під сучасну пору і яке безперечно виховує людину у моральних засадах життя і діяльності.

Дійсність є жорстокою дійсністю. Жан Монтань двома фразами її малює:

«Моральність зникає, патріотизм уступає місце істерії...»

Справді на наших очах падають моральні засади, падає інститут родини-сім'ї, падають моральні цінності. Перемагає їх техніка, гін до «облудливих ознак прогресу». Мусимо тут зробимо підкреслення, що так зв. тоталітарні держави (Німеччина, Італія) роблять нелюдські зусилля, щоб знайти вихід з трагічної ситуації, в яку стан європейської цивілізації поставив їхні державні одиниці. Ціла система реформ, що реорганізує структуру супільну і взаємовідносини індивідуумів між собою та з державою, гостре одзначення ваги і вартости родини, основи нації, перевиховання світогляду громадянина в керунку служби нації, держави, збірному колективу, носієві колективного щастя нації, — вже там дає наслідки. Але на те, щоби були ознаки цілковитого переборення цього

смертельного занепаду, потрібно, щоби перейшло кілька поколінь. А про це рано говорити.

Не будемо тако-ж шукати причини такого декадансу, не будемо одшукувати суть цього регресу, регресу трагічного для цілої білої раси, для цілої її цивілізації. Залишім це завдання для наших безоглядних симпатиків сучасної Європи, для тих, наших патріотів, що безоглядно захоплені Європою, але не знають її внутрішнього підкладу.

Обмежимося, як і перед тим, лише констатуванням занепаду білої раси, ознаками чого є вимірання й хворобливість (фізична і ментальна).

* * *

Коли ми глянемо на сучасну європейську цивілізацію (а американська — то-ж її молодша сестра), себ-то на втілення її в дійсності, так би мовити у прикладенню її до часу і простору, то не треба великих доказів, щоби не побачити, що підкладом цієї цивілізації є матеріалістичний світогляд.

І який дивовижний феномен (хоч би в порівнянню з ХІХ-им століттям). Сьогодні в Європі не бракує видатних постатів, філософів, письменників, поетів, мистців, усіх тих, що ми звикли називати творцями ідей, тут є багато філософських, літературних, мистецьких шкіл та груп, видається сила книжок, журналів то-що, — ніби все в порядку. Лише якось на хід буденного життя та вся творчість ніби впливу немає, хіба тільки та творчість, яка у своїх ідеях, так би мовити, йде по течії чи, інакше кажучи, висловлює «дух часу». Так, наприклад, великого галасу наробила книжка видатного французького соціяліста Леона Блюма про «Шлюб». Люде, що виносять думки, так би мовити, «проти течії», хоч і мають сьогодні багато адептів, одначе на хід життя, на побут, на характер буденний тим часом не впливають.

Воно й зрозуміло, бо погоня за наживою, швидкою, сьогоднішньою, користання з всіх засобів лихих чи добрих, злих чи моральних, погоня за матеріальними забезпеченням впоюється дитині змалку. Від того скажений ритм праці, від того — сдсунення на бік всього того, що не дає доходу чи якоїсь вигоди. Від того деформація ролі жінки, яка в силу стану сьогоднішнього мусить працювати, полишаючи свої прямі обов'язки — родину, дім, виховання дітей. Від того й деформація психики жінки, що шукає в новому побуті своєї ролі, і на новому полі для своєї діяльності вступає в конфлікт з чоловіком, з його завданнями, з його місією, означеною законодавством і традицією.

Людина вже стала, ніби, машиною, це вже — робот. Механізація життя, отой «машинізм», про який говорив Андре Зіґфрід, доходить до невиданих розмірів. Мільйони людських істот, особливо в Новому Світі, зведені до чисто механічних функцій. Знаний фільм з участю Чарлі Чапліна «Модерні часи» чи не є характерною відбиткою цього робота-людини?

Оскільки розвиток техніки спричиняється до удосконалення матеріального життя і до «економії часу» для продукції, остільки треба признати, що справді духовний розвиток спізнюється, а може, як справедливо зауважує Андре Зіґфрід, і занепадає.

Розвиток, наприклад, авіації полегшує життя людини. Сьогодні вся Австралія вкрита приватними повітроплавними лініями, і який-небудь фермер, що живе на віддалі 800 кілометрів від культурного центру, може по радіо викликати лікаря, який за кілька годин прилітає на авіоні і, коли треба, забірає з собою хворого до шпиталю. («Le Temps» з 12. 2. 1938 року). Цей розвиток авіації полегшує способи експлоатації.

Цікавий приклад подає справа здобичи золота в районі Салімоа на Новій-Гвінеї. Поклади золота в цій місцевості є на віддалі якихось 50 кілометрів від берега, але в дійсності вони були по-за межами давніх людських можливостей, бо шлях до них через тропічні ліси й гори, майже, непроходимий. До того ще постійна боротьба з дикунами-людододами унеможливила доступ до золотих покладів. Однак у 1927 році якийсь голуборіз-австралієць Сесіль Джон Левен вирішив спробувати дістатися туди авіоном. І тепер там виріс цілий город з усіма потрібними комфортними інсталяціями, і авіон тратить всього на подорож до берега на морі не більше 10 хвилин. Щомісячний транспорт авіаційного парку Гвінейської Літничої кампанії показує кількість в п'ятьсот тон золота здобутого у високих горах Нової Гвінеї.

Відомо, що 60 відс. всього транспорту голандських літничих компаній, — це є квіти і фрукти. Троянди, зірвані в садах Аальсмеру вдосвіта, того-ж дня вже продаються на базарах Парижа й Лондона. Відомо так само, що навіть коней для перегонів з країни в країну тепер перевозять авіоном.

Але чи одбивається цей прогрес технічний на психиці модерної людини? Наведені цитати про констатування кризи європейської цивілізації доводять противне.

Микола Ковальський

(Далі буде)

ХРОНІКА

Москва анектує Шевченка

В «Правді» з 4 травня с. р. уміщено велику статтю якогось Д. Осінова, на тему «Шевченко і руській народ», в якій він, між иншим, пише: «Шевченко жив із своїм народом, із своїми кріпаками. І це подражнювало українських письменників націоналістів, які любили Україну, але з слугами кріпаками, Україну з козацькими вільностями, але й з гетьманами, які панували над черню... Шевченко був великим співцем приязни народів Росії. Найближчим по українським був для нього російський нарід, якого він любив братською любов'ю («кохайтеся та не з москалями»). Шевченко не представляв український нарід російському. Російська література була для Шевченка рідною. Він не відокремлював себе від передових російських письменників. В російській передовій літературі Україна займала особливе місце. Україною та Кавказом користалися російські письменники, щоб оспівувати любов до волі та закликати російський нарід до боротьби проти царизму (щоб заступити його большевицьким деспотизмом). Рилєєв, ця замітна російська людина, був українським патріотом. Політична поезія Рилєєва відбилась і на «Полтаві» Пушкіна, в ній представлено Мазепу зрадником не лише Петра, а й українського народу. В Києві видано перший повний збірник творів Шевченка, не цілком повний, бо в нім нема листів Шевченка. Два томи містять майже виключно твори українською мовою, а три томи майже виключно російською мовою. З його літературної спадщини не можна скреслити російські повісті і російські драми. Історичні повісті, написані російською мовою, замітні, вони самі викривають українських буржуазних націоналістів, що дісталися до со-

вітської літератури та саботували повне видання творів Шевченка. Починаючи від Куліша, всі українські націоналісти намагалися просто знищити російські повісті Шевченка. Шевченко дуже цінив свої повісті і надавав особливе значіння тому, щоб виступити перед російською публікою російською мовою. Неправда, що Шевченко не зважувався друкувати свої повісті. Цьому перешкоджали його «приятелі». Шевченко любив російську мову і уважав російську літературу своєю рідною літературою. Лише тепер в совітській країні представлено творчість Шевченка в цілій її повноті...» Даремні намагання агентів московської «літератури» зтягти за кожна ціну Шевченка, як меншого божка, до совітсько-московського Пантеону доводять найкраще, як кремлівська олігархія побоюється впливів поезії його на розвиток українського визвольного руху. Невистачальний розвиток української мови в добі Шевченка, коли вона не мала навіть власної абетки, з'ясовує його спроби писати повісті московською мовою, але вона була для нього, очевидно, чужою і мертвою, коли він не був в стані писати нею поезій.

«Комсомол» на службі московського імперіялізму і визиску

«Известия» з 21. IV повідомляють про загальні збори ЦК Комсомолу, на яких було обговорено праці XVIII з'їзду та зроблено деякі постанови відносно дальшої діяльності. Організації «Комсомолу» дістали при тім наказ кріпити «приязнь» всіх народів ССРСР та розвивати «моральну-політичну єдність совітського народу». Далі було заявлено, що «перемоги соціалізму було здобуто в боротьбі проти ворогів партії та буржуазних

націоналістів». Заслуговує увагою тако-ж наступне посереднє, але все-ж цінне признание: «Чинність армії, карних відділів та розвідки буде відтепер спрямовано не до середини держави, а проти зовнішніх ворогів...» Не вірячи цьому, все-ж маємо офіційне ствердження того, що чинність цю досі було спрямовано проти самого совітського населення. Далі Комсомолу наказано: «Здійснювати постанови з'їзду, ширити совітський (московський) патріотизм між населенням, хоронити соціалістичне (московське) майно, розвивати роботу карність (невільництво), підтримувати стаханівський рух (витискання поту і крови), попірати роботу вправлення 100.000 трактористок (визиск жіноцтва), прискорювати заселення Далекого Сходу (українськими засланнями), спонукати до перепровадження (примусового) 1,5 мільйона молодих колхозників річно до промислу, притягати колхозну молодь до Комсо-

молу, лучити комсомольські організації армії з місцевими і т. ин... Як мало придатний Комсомол в чуженациональних районах до успішного переведення цих наказів, доводить найкраще безуспішність всіх дотеперішніх чисток.

Розшук

— Розшукують ся: 1) Степан Загребельний (б. студент медицини в Чехословаччині, тепер можливо лікар);

2) Микита Кириєвський (б. студент техніки в Празі, тепер можливо інженер); 3) Антон Романенко (б. студент в Чехословаччині).

Просить їх подати свою адресу: Петро Захарченко — P. Zacharzenko, 10, rue Inférieure, Audun-le-Tiche, (Moselle), France.

НОВІ КНИЖКИ І ЖУРНАЛИ

— La Revue de Prométhée, tome II, No 2(4), 1 avril 1939. Зміст: Memento mori. Тарас Шевченко — Гамалія. Бурдон — Величне життя Тараса Шевченка. Д. Дорошенко — Діло Шевченка. Фізулі — Коли твоє бажання... Мір-Якуб — Поет релігії любови. Жан Мартен — Спогади з Грузії (III). П.-Е. Бріке — Совіти і Ліга Націй. Вернер Тормань — Драма Сіявфу. Максим Славинський — Проблема нації і держави в СССР (III). Мустафа Чокай-Огли — Спогади з Туркестану (1917) (IV). Жозеф Салакая — Період незалежності Грузії. О. Шульгин — Навколо України. Амірані — Кавказька Конфедерація. Менагарі Знову російські непокої. О. Ш. — «Ще не вмерла Україна». Декларація українського національного уряду. Клуб «Прометей» у Парижі.

В. Садовський — Студії комуністичної партії в СССР. Б. Арідзе — Новий статут комуністичної партії в СССР. Хроніка.

Е. Гловінський — Податкова експлоатація в СССР. Підземні багатства Північного Кавказу. Книги.

П О П Р А В К А

В минулому числі «Тризуба» на стор. 3-ій, в 21 рядку згори випала літера «з» між словами «визволення» і «поневолення». Той рядок треба читати: «визволення з поневолення Москвою народів він нездатен».

Редакція й адміністрація та адреса для звичайної кореспонденції: 41, rue de La Tour d'Auvergne. Paris 9. Адреса для грошових переказів і рекомендованої кореспонденції: I. RUDICEV. 41, rue de La Tour d'Auvergne. Paris 9.

Редагує — С. Печай
Le Gérant: M-me Perdrizet